Commissie Omgevingskwaliteit

Bezoekadres
Weesperplein 8
Amsterdam

Postbus 1409
1000 BK Amsterdam
crk@amsterdam.nl
www.crk.amsterdam.nl

Commisse Aanwijzing Monumenten

Onderwerp	Adviesaanvraag aanwijzing Ter Gouwstraat 2-18 en Van der Vijverstraat 2-18
Datum	22 januari 2024
Commissie	Freek Schmidt (voorzitter), Isabel van Lent (architectuurhistoricus), Petra Brouwer (architectuurhistoricus), Bastiaan van de Kraats (restauratiearchitect)
Secretaris	Elles van den Hoek, Mirte Kooij
Adviseur(s)	Agnes Hemmes, Coert Krabbe (Monumenten en Archeologie)

Geachte leden van het dagelijks bestuur van stadsdeel Oost,

U heeft de subcommissie Aanwijzing Monumenten van de Commissie Omgevingskwaliteit gevraagd advies uit te brengen over de aanwijzing van twee woningbouwblokken aan de Ter Gouwstraat 2-18 en Van der Vijverstraat 2-18 als gemeentelijk monument.
De commissie hanteert bij de advisering de selectiecriteria voor monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten, zoals vastgesteld in de Erfgoedverordening. Zij beoordeelt of deze gebouwen voor Amsterdam van belang zijn vanwege de stedenbouwkundige, architectonische en/of cultuurhistorische waarde. Daarnaast wordt beoordeeld in hoeverre het een gaaf en/of zeldzaam voorbeeld is voor een bepaalde periode of van een bepaald (gebouw)type.

De commissie adviseert u de twee woningbouwblokken gebouwd in 1940 naar ontwerp van architect A.J. Westerman, aan te wijzen als gemeentelijk monument vanwege de stedenbouwkundige, architectonische en cultuurhistorische waarde. De twee stroken vormen een belangrijk stedenbouwkundig ankerpunt van de buurt Tuinwijck, die gekenmerkt wordt door de ruime stedenbouwkundige opzet in combinatie met de inrichting en aanleg van het groen. Daarnaast zijn het vroege Amsterdamse voorbeelden van woningblokken uitgevoerd in strokenbouw. De zorgvuldige gevelcompositie, materialisering en detaillering is karakteristiek voor de versoberde architectuur van architect Westerman zoals hij die tegen het eind van de jaren ‘30 toepaste. Een grote meerwaarde is de hoge mate van gaafheid van zowel het exterieur als het interieur van beide blokken. Met name de woningtypologie, met oorspronkelijke indeling, inclusief de getoogde scheiding met inbouwkasten tussen woon- en eetkamer is van architectonische en cultuurhistorische waarde.

Stedenbouwkundige waarde
Het driehoekige gebied tussen de twee spoordijken, die ten zuiden van station Muiderpoort afbuigen naar Utrecht respectievelijk Amersfoort, en aan de zuidzijde begrensd werd door het Oostergasfabriekterrein, was sinds 1910 in gebruik als volkstuincomplex. De twee haaks op elkaar staande stroken zijn onderdeel van het in 1938 door de afdeling Stadsontwikkeling ontworpen Uitbreidingsplan Tuinwijck. De bouw van deze buurt kwam door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog stil te liggen. Van het oorspronkelijke plan, bestaande uit tien losse stroken met woningen, twee vrijstaande woningen, een school en plantsoen tegen de westelijke spoordijk, zijn uiteindelijk alleen de twee woningbouwblokken aan de Ter Gouwstraat en Van der Vijverstraat en één vrijstaande woning gerealiseerd. Na de oorlog werd het stedenbouwkundig plan herzien, onder leiding van Jacoba Mulder. De reeds gerealiseerde blokken aan de Ter Gouwstraat en Van der Vijverstraat vormden hierbij het uitgangspunt en vertegenwoordigen daarmee hoge stedenbouwkundige waarde als dragers van de buurt. Kenmerkend was de aandacht voor het groen, dat zich onder andere uit in de open verkaveling, zichtlijnen, de aanleg van voortuinen en ruime achtertuinen met gelijktijdig ontworpen schuurtjes.

Architectonische en cultuurhistorische waarde
De door architect A.J. Westerman ontworpen en in 1940 gerealiseerde blokken behoren tot de eerste voorbeelden van strokenbouw in Amsterdam. De blokken staan haaks op elkaar en bestaan uit een brede benedenwoning met daarboven twee smallere bovenwoningen van twee bouwlagen. Bij beide stroken vormt de linkerhoek hierop een uitzondering. Hier is de woning over de volledige hoogte één beuk breed met alleen een erker op de begane grond. Het idee was dat de begane grond ook geschikt was om als buurtwinkel gebruikt te worden.
Kenmerkend voor de woningbouwcomplexen van Westerman, die van 1912-1922 werkte bij de Dienst Publieke Werken, zijn de horizontale geleding, zorgvuldige detaillering en robuuste kozijnen. Dit komt hier tot uitdrukking in de toepassing van geelkeurige bakstenen met diepliggende lintvoegen en platvolle stootvoegen. De ritmiek wordt versterkt door de dubbelhoge erkers met gekoppelde balkons. De blokken nemen een belangrijke plaats in in het oeuvre van Westerman, waarvan een groot deel zich in Amsterdam bevindt.
De huizen worden verwarmd door blokverwarming en zijn daarmee een vroeg voorbeeld van de toepassing van centrale verwarming in middenstandswoningen. De indeling van de plattegronden is nog grotendeels oorspronkelijk, wat ook geldt voor diverse interieuronderdelen en afwerkingen. Bijzonder voor deze woningen is de boogvormige doorgang gecombineerd met inbouwkasten die de woon- en eetkamer van elkaar scheidt. Halverwege de twintigste eeuw werd in de woningbouw geleidelijk afgestapt van de suitescheiding tussen woonkamer en eetgedeelte, een ontwikkeling die samenhing met de komst van centrale verwarming en veranderde opvattingen over woningindeling.

Gaafheid, herkenbaarheid en zeldzaamheid
Er is sprake van een sterke mate van gaafheid. Zowel het exterieur als de indeling van de plattegronden en diverse interieuronderdelen stammen nog uit de bouwtijd. Bijzonder voor deze panden is met name de getoogde scheiding met inbouwkasten tussen woon- en eetkamer.

Amsterdam, 13 februari 2024
Commissie Aanwijzing Monumenten

Freek Schmidt, voorzitter

Cc Monumenten en Archeologie